

УДК: 332.2

8. Економічні науки

ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Гончаров В.В.

старший викладач кафедри землевпорядкування та кадастру

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

У сучасних умовах, коли людина все активніше втручається у природні процеси, раціональне використання та охорона земель є однією з найважливіших та актуальних проблем. Згідно зі статтею 14 Конституції України, «земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави»[1]. Геополітичне положення України та її високий земельно-ресурсний потенціал обумовлюють провідну роль земельного фонду як одного з важливих ресурсів держави, що виступає первинним фактором виробництва і своєрідним фундаментом економічного розвитку.

За площею сільськогосподарських угідь та ріллі Україна посідає перше місце в Європі. Висока природна продуктивність ґрунтового покриву визначає провідну роль земельного фонду як одного з важливих видів ресурсів економічного розвитку України, її національного багатства, головного засобу виробництва і предмету праці в сільському і лісовому господарствах, що перебуває під особливою охороною держави.

Станом на 01.01.2017 року в Україні налічується 42,7 млн гектарів сільськогосподарських земель, у тому числі 41,5 млн гектарів сільськогосподарських угідь, з яких 32,5 млн гектара – рілля. Ліси та лісовкриті площі займають 10,6 млн гектарів, природні кормові угіддя – 7,8 млн гектарів, землі під забудовою – 2,5 млн гектарів[2]. Земельний фонд становить 60, 3 млн гектарів, або близько 6 відсотків території Європи. За

питомою вагою сільськогосподарських угідь у загальній площі Україна значно переважає провідні країни Західної Європи.

За час проведення земельної реформи відбулися значні зміни як у структурі земельного фонду за основними видами угідь, так і по основних землекористувачах та власниках землі. Використання земель в Україні визначається тенденціями, що склалися за радянських часів і полягали у прагненні до нарощування виробництва за рахунок збільшення частки ріллі. Це призвело до високого ступеня розораності земель. Станом на 1 січня 1990 р., було розорано 80 %. Навіть із зниженням за останні роки цей показник значно перевищує аналогічний показник більшості країн світу. Відсоток розораності в Україні станом на 1 січня 2017 р. 54%, як наслідок, маємо порушення екологічно збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь, лісів та водойм.

Аналізуючи стан основних земельних угідь починаючи з 1990 року, можна дійти таких висновків: площа сільськогосподарських угідь зменшилася на 522,4 тис. га. Це пояснюється відведенням земель підприємствам, установам для несільськогосподарських потреб, тощо. За цей же період площа ріллі зменшилася більше ніж на 1 млн. га (3,1%) за рахунок консервації деградованих і малородючих ґрунтів, переведення малопродуктивної ріллі в сіножаті й пасовища. Збільшилися площі природних кормових угідь, перелогів, лісів та забудованих і лісовкритих територій. В останні десятиліття стан сільськогосподарських земель істотно погіршився. Однією з причин є те що у процесі здійснення земельної реформи в Україні було розпайовано 27,5 млн. га сільськогосподарських угідь, з яких близько 5 млн. га ріллі за властивістю ґрунтового покриву є орне непридатними.

Відбувається збіднення ґрунтів на рухомі поживні речовини, через низький рівень застосування органічних і мінеральних добрив врожай формується переважно за рахунок природної родючості ґрунтів. За розрахунками Державної установи «Інституту охорони ґрунтів України» баланс гумусу в ґрунтах України протягом останніх 10 років є геодефіцитним.

Головною причиною, що дестабілізує екологічну ситуацію, є водна і вітрова ерозія та деградація. Загальна площа сільськогосподарських угідь, які зазнали згубного впливу водної ерозії становить 13,3 млн. га, у тому числі 10,6 млн. га орних земель. Вітровій ерозії систематично піддається понад 6 млн. га земель, а пиловим бурям – до 20 млн. га. Існують також проблеми в земельних відносинах, реформування яких започатковане у 1991 році і не завершене, не досягнуто основної мети земельної реформи – передачі землі ефективному власнику та запровадження еколого - економічної моделі господарювання. Найбільш разючі зміни відбулися у розподілі земельного фонду за формами власності, що є прямим наслідком проведеної земельної реформи. Площа земель державної власності у 1990 р. становила 60354,8 тис гектарів, а у 2017 р. 28877,3 тис гектарів. Незважаючи на те, що Конституцією України закріплено лише три форми власності – приватну, державну та комунальну – незначні площі земель дотепер перебувають у колективній власності.

Враховуючи значні зміни земельного фонду, урядом затверджено Стратегію удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними.

Основними завданням Стратегії є: впровадження засад стратегічного менеджменту в систему управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності; забезпечення оптимального використання земель, зокрема з урахуванням регіональних програм і планів розвитку територій, генеральних планів населених пунктів; підвищення рівня прозорості та публічності під час формування та реалізації державної земельної політики; підвищення рівня обізнаності населення, землевласників і землекористувачів щодо проблем деградації земель та сталого землекористування; запобігання деградаційним процесам ґрунтового покриву, підвищення рівня родючості ґрунтів; проведення рекультивації порушених земель[3].

Реалізація стратегії дасть змогу: забезпечити функціонування ефективної та прозорої системи управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності з урахуванням рішень та рекомендацій тридцять п'ятої сесії Комітету по всесвітній продовольчій безпеці міжнародної конференції по аграрній реформі і розвитку сільських регіонів - сприяння забезпеченню продовольчої безпеки і розвитку сільських регіонів шляхом удосконалення системи землекористування; забезпечити раціональне використання земель сільськогосподарського призначення державної власності з урахуванням інтересів суспільства, територіальних громад та держави.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – С. 141.
2. Лискіна Н. Зміни земельного фонду України та їх вплив на стан ґрунтів // Землевпорядний вісник. - 2017. - № 4. - С. 18.
3. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та земель сільськогосподарського призначення державної власності затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. №413 // Землевпорядний вісник. - 2017. - № 7. - С. 52 - 62.